

УДК 001.891:930.25

В. В. БЕЗДРАБКО*

БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ МЕТОД В АРХІВІСТИЦІ: ДОСВІД І МОЖЛИВОСТІ

Висвітлено чинники виникнення й тенденції еволюції бібліометричного методу за кордоном; зауважено на особливостях його застосування в зарубіжному та українському архівознавстві. Проаналізовано перспективи оперування методикою бібліометрії в сучасній архівістиці.

Ключові слова: архівістика; архів; архівіст; архівознавство; бібліометрія; наукометрія; метод; методика.

Методика архівних студій продовжує залишатись одним із пріоритетних напрямів теорії архівознавства. Час від часу провідні українські дослідники, небайдужі до архівної справи колеги вдаються до чергових розвідок, ревізій, верифікацій галузевої методики, зауважуючи на її можливостях і доладних перспективах, чи просто описують алгоритм прикладання окремих методів для розв'язання конкретних практичних завдань архівістики й архівознавчих наукових студій та представляють результати подібних вправлянь. Дискусія про те, чи існують у природі суто *архівні методи* залишається відкритою, а міждисциплінарні умови побутування сучасної науки сприяють неоднозначній відповіді на це питання. Утім, якщо посилатися на праці знаних зарубіжних теоретиків архівістики, наприклад Лучани Дюранті чи Джованні Мікетті, то можна стверджувати про існування таких¹. Ідеться про відомі в радянській та українській історіографії архівознавства принципи *провінієнції* й *пертиненції*. Саме вони, на думку колег, є тими методами, що сприяють системному, всебічному дослідженню архівних фактів, явищ, про-

---

* *Бездрабко Валентина Василівна* – доктор історичних наук, професор, професор кафедри соціальних комунікацій та інформаційних наук Київського національного університету культури і мистецтв; старший науковий співробітник відділу архівознавства Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (за сумісництвом).

цесів². І якщо з цими “методами”, котрі більшість вітчизняних дослідників тлумачать як “підходи” чи “принципи” (що породжує плутанину у ставленні до них), справа доволі непроста, то тема успішного оперування філософськими, загальнонауковими, гуманітарними методами в архівознавстві виглядає зрозуміліше.

Зважаючи на необхідність модернізації методики архівного дослідження в умовах тотальної інформатизації суспільства, в українському архівознавстві постало завдання опанувати, апробувати та поширити новітні методи. Хоча справедливість твердження безперечна, проте відзначимо обмаль праць в архівістиці, присвячених студіюванню порушеної теми³. Це спонукало нас удатись до короткої репрезентації можливостей і перспектив популярного в зарубіжній архівістиці бібліометричного методу.

Попри добру обізнаність фахівців із останнім говорити про його популярність в українських архівних наукових “широтах” не доводиться. Згадаємо заледве чи не єдину працю професора Ірини Матяш, що зрочла на бібліометричній методиці вивчення архівного матеріалу. Йдеться про монографію “Українська архівна періодика 1920–1930-х рр.: історія, бібліографія, бібліометрія” (Київ, 1999 р.)⁴, яка представляє вдалу практичну спробу бібліометричного аналізу комплексу архівних видань досліджуваного проміжку часу, виснувану з бібліографічних даних. Нині, коли архівісти широко послуговуються інформаційними технологіями, ігнорувати можливості бібліометрії (бібліометрики), наукометрії (наукометрики) чи вебометрії (вебометрики)⁵ невинправдано.

Для початку – декілька загальновідомих фактів про бібліометрію. Отож, бібліометричний метод зарубіжні колеги упевнено зараховують передусім до методичного поля математики та статистики. Предтечею появи терміна “бібліометрія” (“bibliometrics”) у значенні “статистична бібліографія” стала праця Едварда В. Гальма 1922 р. На той час знаний фахівець із патентознавства, професор Кембриджського університету опублікував неодноразово апробовані в студентській аудиторії лекції “Статистична бібліографія стосовно зростання сучасної цивілізації” (“Statistical bibliography in relation to the growth of modern civilization”, Лондон, 1923 р.)⁶. Головна думка Едварда В. Гальма полягала в тому, що статистичні й математичні методи цілком можуть прислужитись вивченню історії науки і техніки, а супутнім до неї ілюстративним матеріалом можуть бути бібліографічні дані. Міркування Едварда В. Гальма зросли на розвідках Френсіса Б. Ф. Кемпбелла, котрий 1896 р. видав одне з перших за змістом бібліометричне дослідження, використовуючи статистичні методи для вивчення предметного (тематичного) розсіювання в публікаціях⁷. Дехто із фахівців до ранніх праць із бібліометрії зараховує спільні студії Френсіса Дж. Коула та Неллі Б. Ілс “Історія

порівняльної анатомії. Частина I: Статистичний аналіз літератури” (“The history of comparative anatomy. Part I: A statistical analysis of the literature”, Лондон 1917 р.)⁸. Про бібліометрію як статистичний аналіз бібліографії згадується і в студіях відомого бельгійського вченого Поля Отле “Трактат про документацію. Книга про книгу. Теорія і практика” (“Traité de Documentation. Le livre sur le livre. Theorie et Pratique”, 1934 р.)⁹. Для Поля Отле він також означав бібліографічну статистику без конкретизації можливостей його застосування. І хоча в тематичних працях Роберта Н. Бродеса йдеться про доволі “респектабельну” її історію, удавнену часами практик бібліотеки Александрії¹⁰, проте класично впровадження бібліометричного методу в науку пов’язують із 1970-ми роками.

Усталено основоположником бібліометричного методу в науці називають професора Університету Північного Лондону (нині у складі Лондонського університету Метрополітен) Алана Прічарда, котрий у відомій статті невеличкого формату “Статистична бібліографія або бібліометрія” (“Statistical bibliography or bibliometrics”, 1969 р.) обґрунтував наукові перспективи його вживання¹¹. Незважаючи на ототожнення термінів “бібліометрія” та “статистична бібліографія”, Алан Прічард спробував розмежувати ці поняття, раціонально обґрунтовуючи при цьому свою позицію. Професор погодився з думкою авторитетного фахівця зі статистики Моріса Дж. Кендалла, зауваживши на традиційній плутанині понять “статистика”, “бібліографія статистики”, “бібліографічна статистика”, додатково підкресливши їх відмінність. Аби уникнути різночитань, Алан Прічард запропонував уживати термін “бібліометрія” у значенні математичних і статистичних методів вивчення “книг та інших засобів наукової комунікації”, відмічаючи його подібність із радянським російським варіантом – *наукометрією*¹². Методичні сподівання науковця полягали в тому, що бібліометрія буде використовуватися в усіх дослідженнях, коли фахівці прагнутимуть кількісно визначити процеси письмово підтверженої комунікації, та швидко здобуде визнання в інформатиці¹³.

За останню третину минулого століття можливості застосування бібліометричного методу значно розширилися від первісного задуму його авторів. Якщо початково бібліометрія тяжіла до вивчення структури наукового повідомлення за визначеними наперед алгоритмом, формальними показниками, то згодом масштаб оперування методом розширився і розвинувся до математичної моделі канадського бібліотекаря Жана Тага-Саткліфа, сформульованої 1992 р. та вибудованої на теоріях інформації і ймовірності¹⁴. Документаційна система чи база даних; система репрезентації інформації; користувачі; стратегії, засоби пошуку інформації; посередники поширення (наприклад, бібліотекарі, керуючі документацією, архівісти), вплив і, нарешті, її відновлення –

складові моделі Жана Тага-Саткліфа, що можуть та мають вивчатись самостійно або комплексно.

Типово структурні аспекти бібліометрії охоплюють такі позиції: автор(и); структура, тип, обсяг публікації (видання); вихідні цитати (хто, кого і як цитує у досліджуваній праці?); вхідні цитати (хто, кого і як цитує досліджувану працю потім, після оприлюднення студії?) для оцінювання наукового впливу та виявлення професійних і соціальних зв'язків, інші кількісні аспекти продукування, поширення й використання документаційної інформації.

Нині маємо говорити про існування системи бібліометричних методів, яка належить до сімейств *інформетрії* (informetrics) і *вебометрії* (webometrics), що базовані не лише на математичних чи статистичних, але й інформаційних науках. Найзагальнішим поняттям із них є інформетрія, що орієнтована на вивчення всіх аспектів людського життя, дотичних до виробництва, поширення, користування інформацією. Дещо вужчими за змістом і значенням є наукометрія та вебометрія. Перша з них досліджує виробництво, поширення, значення і роль наукових знань за допомогою застосування кількісних, демографічних, економічних та інших методів із метою підвищення ефективності професійної діяльності. У той же час вебометрія займається вивченням кількісних характеристик інтернет-мереж, веб-сайтів, гіперпосилань, пошукових систем, семантичним аналізом контенту веб-сторінок, їхніх технологічних структур, інформаційною поведінкою користувачів електронних інформаційних ресурсів. Незважаючи на неабияку популярність вебометричних, інформетричних методів за кордоном, в українській архівістиці вони залишаються малозапитаними, а праці, присвячені їм, є радше винятком¹⁵.

Майже півстолітня історія “відсунула” в минуле елементарні визначення і спрощені тлумачення бібліометрії. Нині схиляються до думки про неї як щонайменше *проблему керування* для суспільства знань і національної держави¹⁶. Про приклади цього йдеться далі. Бібліометрична система, як теоретична конструкція, формує світ наукового дискурсу через призму кількісних і якісних характеристик інформації, що дозволяє різнобічно оцінити розвиток науки.

Найбільшою нерозв'язаною проблемою для бібліометричного методу залишається корелювання кількісного показника цитувань зі значенням, значущістю, тобто якістю наукового результату фахівця. Йдеться про те, що кожна цитата є лише доказом факту цитування (або т. зв. цитації). Проте ні кількість цитувань, ні їх відсутність чи недостатність порівняно із суб'єктивно визначеною й умовно кажучи “нормою”, не можуть об'єктивно розкрити формальні чи якісні характеристики зв'язків між цитованими та цитуючими, їхні чинники й особливості. Більше того, бібліометричний метод не дає відповідь на питання, чому саме

ця, а не інша праця була обрана об'єктом цитування¹⁷. Це завжди буде залежати від суб'єктивних пошуків, знахідок, уподобань, бажань, інтерпретацій дослідників, навіть в умовах прагнення ними абсолютної об'єктивності. Так само узалежене ставлення до фахівця через призму різноманітних кількісних бібліометричних показників, про що йшлося вище, хоча початково розглядалось перспективним, проте залишається й донині недосконалим.

Із 1990-х років спостерігаємо дедалі активнішу критику можливостей бібліометричного методу, а дискусія щодо його доцільності була переведена, за визначенням відомого професора, директора центру науково-технічних досліджень Лейденського університету Пауля Воутерса, у площину культури цитувань¹⁸. Бібліометрична індикація “величі” дослідника часто наражається на неправильне визначення, використання та інтерпретацію будь-яких “метричних” результатів студій або їх ігнорування¹⁹. У знаковій праці Пауля Воутерса “Культура цитувань” (“The Citation Culture”), що вже встигла стати класикою наукометрії, аргументовано доводиться *суб'єктивність* індексу цитувань як явища бібліометрії.

Отже, найвагомішою вадою бібліометричного методу вважають хиби цитатного аналізу. Цитата є свідченням діяльності передовсім не автора розвідки, а того, хто виявив бажання його процитувати, продукуючи тим самим *індекс впливовості*²⁰. Доволі поширеним явищем є цитування автором самого себе, що пов'язано з бажанням підкреслити джерельну чи історіографічну цінність власної праці, або ж через необхідність відіслати читача до докладнішого висвітлення окремого аспекту в опублікованій раніше студії. Це так само штучно впливає на зростання індексу цитувань і підвищує значущість наукових пошуків, значення їх реалізації, що створює, своєю чергою, похибку у визначенні популярності твору чи дослідника.

Результати наукової діяльності колег можуть цитуватися в позитивній і негативній конотації. Емоційне забарвлення цитат аж ніяк не впливає на їх кількість, хоча на зв'язки між цитованим автором і його сучасниками – шанувальниками чи критиками, безперечно. Власне, соціальні, персональні контакти між ними, певною мірою, також суб'єктивно зумовлюють характер цитувань. Колеги вказують на доволі відомі етично сумнівні чинники нарощування індексу впливовості, приміром, пов'язані з умовами друку статті, коли однією з вимог є обов'язкове посилення на місце оприлюднення – видання загалом чи на окремі публікації в ньому²¹. Подібна практика далеко не виняткова.

Цитата сама по собі не може бути абсолютним показником наукової якості цитованої праці. Тому беззастережне застосування бібліометричного методу є доволі суперечливим підходом до вимірювання

результативності професійної діяльності вченого. Однак доведеними при цьому є декілька фактів. По-перше, цитата завжди вказує на присутність ученого та його праць у межах певного дисциплінарного поля. По-друге, так чи інакше, якщо це самостійно виконане дослідження, то його автору прямо або опосередковано відомі ті розвідки, які стали об'єктами для посилань. Цитата може слугувати незалежним показником для вимірювання соціальної присутності автора чи помітності (позитивної/негативної) його студій для науки. Проте навіть це очевидне твердження корелюється соціальною активністю чи навпаки – затворництвом дослідника, індивідуальними особливостями його характеру.

Традиційно усталеним є підхід до розмежування описових і оцінкових бібліометричних розвідок. У першому випадку до уваги беруть соціальні, хронологічні, демографічні, географічні показники вимірювань, в іншому – *якісні характеристики* продуктивності дослідника, результатів його професійної діяльності, а також *інструменти* наукової комунікації, зокрема часописи, мережу соціальних і фахових контактів тощо²².

Вимірювання коефіцієнта впливовості журналу – тема, порушена зарубіжними колегами ще в середині ХХ ст. Тоді інноваційний імпаکت-фактор (Impact Factor) був представлений науковому світу одним із основоположників бібліометрії, наукометрії Юджином Гарфільдом у низці праць, присвячених індексації фахової літератури²³, узагальнених у пізніших публікаціях: “Цитат-аналіз як інструмент оцінки журналу” (“Citation analysis as a tool in journal evaluation”, 1972 p.), “Індексація цитування: теорія та застосування в науці, техніці й гуманітаристиці” (“Citation indexing: Its theory and application in science, technology, and humanities”, 1979 p.), “Історія та значення імпаکت-фактора журналу” (“The history and meaning of the journal impact factor”, 2006 p.)²⁴.

Кількість цитат, публікацій у солідних, “грубого” формату журналах неможливо порівнювати з показниками тих часописів, що є так само значущими завдяки контенту, проте програють за обсягом чи в іміджевій або соціокомунікаційній діяльності. Це спонукало до пошуку об'єктивнішого підходу і таким зрештою став відкритий Юджином Гарфільдом спільно з колегою Ірвінгом Г. Шером фактор впливовості журналу, який вказує на його значення завдяки усередненому співвідношенню кількості цитувань статей у межах видання протягом поточного року до загальної кількості публікацій за попередні роки (зазвичай за 2–3 чи 5 років)²⁵.

Методика власного фактора (eigenfactor), хоча й спирається на ті самі дані, що й імпакт-фактор, проте орієнтується на з'ясування схем, мереж посилань між часописами. Інакше кажучи, “журнали називають-

ся впливовими тоді, коли інші впливові часописи їх доволі часто такими вважають”²⁶. При вимірюванні індексу власного фактора розкривається мережа тих видань, які народжують і підтримують посилення. Цю методу було розроблено професором біології Університету Вашингтон Карлом Т. Бергстромом у 2007 р., згодом прокоментовану з уточненнями у співавторстві з Джевіном Вестом і Марком Вайсманом²⁷.

І, нарешті, індекс Гірша (h-index), названий за прізвищем свого винахідника – американського фізика, професора Каліфорнійського університету в Сан-Дієго Хорхе Гірша. Цей показник слугує для вимірювання продуктивності вченого, корпорації дослідників чи наукових установ, часопису за відомою формулою²⁸. І хоча жоден із методів визначення продуктивності або ж значущості наукової діяльності не є досконалим, проте кожен здобув поширення і нині в Україні до них активно звертаються заради визначення результативності дослідників та організаційної, комунікаційної й іншої інфраструктури науки. Ідеалізація їхніх можливостей чи об’єктивності, як зауважив Юджин Гарфільд, є небезпечною антинауковою тенденцією²⁹. Застереження засновника Інституту наукової інформації (ISI) є доволі справедливим, однак на нього мало хто зважає. Попри небезпідставну критику на адресу імпаکت-фактора, власного фактора чи індексу Гірша і невпинне тривання пошуку досконаліших обчислювальних методів, наголосимо на жваво-му оперуванні ними в бібліометрії.

Окрім методів, варто зауважити на фундаментальних для бібліометрії законах. Відомий теоретик і практик архівістики, фахівець з інформатики, тривалий час директор програми архівних досліджень Університету Вісконсин-Медісон, а нині професор Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі Кімберлі Андерсон³⁰ вказує при цьому на закони американського математика, статистика Альфреда Дж. Лотки про частотний розподіл наукової продуктивності³¹, американського лінгвіста Джорджа К. Ципфа стосовно залежності між числом різних значень одного слова і його відносною частотою вживання³² та англійського математика, документаліста Семюеля К. Бредфорда про розсіювання інформації³³. Зауважимо на них докладніше.

Закон Лотки інколи називають “законом про авторів”. Його ідея полягає в тому, що значна частина публікацій припадає завжди на невелику кількість авторів. Тобто, наприклад, на 100 авторів за чітко визначений проміжок часу припадає 1 стаття, 25 авторів сприяє виходу 2-х публікацій, 11 осіб – 3-х і т. д. Це співвідношення показує, що де-хто з авторів має більше статей, ніж середньостатистичний автор. Тобто із сотні авторів буде 1, хто опублікував 1 статтю, а також той, хто оприлюднив 10 статей. Математичною формулою цей закон передають так: $Y = C/X^n$, де X – число публікацій, Y – відносна частота авторів із публікацією, n і C – константи (n наближено дорівнює 2).

“Закон про силу слова” або закон Ципфа говорить про явище, коли одна лексема чи декілька з’являються доволі часто, тоді як інші трапляються рідко. Якщо упорядкувати всі слова певного тексту за зменшенням частоти їх уживання, то частотність n -го слова буде приблизно обернено-пропорційна його рангу. До прикладу, слово другої позиції буде вживатися вдвічі, слово третьої позиції – втричі рідше, порівняно зі словом першої позиції і т. д. Отож формула закону Ципфа виглядає таким чином: $rf = c$, де r – ранг слова у частотному словнику, f – частотність слова, c – постійна величина.

Із законом Ципфа тісно пов’язаний закон Бредфорда, сформульований вченим 1934 р. Закон описує експоненційне зменшення віддачі від збільшення кількості переглянутих посилань у наукових журналах. Для кожної галузі є чітко визначене коло студій, що мають першочергове значення. Вони входять до т. зв. “першої зони” концентрації фахової інформації, тоді як кожна наступна “зона” буде мати обернено-пропорційно меншу її частину. Предметні студії розсіюються через наукові видання за формулою розподілу $1:n:n^2$, де n – порядковий номер предметної зони.

Згадані тут закони та методи бібліометричного аналізу є найбільш поширеними у практиці, проте не єдиними. Останніми роками передова наука запропонувала й інші методиками, підходи бібліометрії³⁴, які наразі переживають широку апробацію та застосування, а відшліфовування їх можливостей триває. Помітні зрушення в бібліометрії віддзеркалюють обсяги зростання кількості загальних тематичних та галузевих апробованих праць, профілізацію відповідним чином періодичних видань, укладання тематичної бібліографії, заснування наукометричних баз даних, бібліометричних консорціумів тощо³⁵.

Треба сказати, що за кордоном до бібліометричного аналізу уважно ставляться не лише науковці, а й урядовці. Ми вже звикли, згадуючи про успіхи зарубіжних колег із керування документаційними процесами, апелювати до успішного досвіду Австралії. У цьому контексті доречно буде згадати про ініціативу австралійського уряду Кевіна Радда 2010 р. стосовно розвитку національної системи керування науковими дослідженнями в країні з метою підвищення дослідницької якості праць. Ідеться про програму “Видатні досягнення в рамках досліджень для Австралії” (“Excellence in Research for Australia”, ERA) Австралійської науково-дослідної ради³⁶, що передбачала формування відповідної бази даних, упорядкованої відповідно до класифікації Австралійського бюро статистики. Схема класифікації наразі об’єднує 8 кластерів. Архівознавчі, бібліотекознавчі, документознавчі студії ввійшли до кластеру “Гуманітарні та творчі мистецтва” (“Humanities and Creative Arts”, HCA).

Для вимірювання рейтингу наукових журналів Австралії було застосовано традиційні бібліометричні підходи, які доповнювались і ко-

релювались даними наукометричної бази SCOPUS. Розроблена система “індикації журналу” у вигляді таблиці “унікальності” складається з таких блоків: 1) перелік видань за кількістю статей (від більшого значення до меншого); 2) відсоток статей, поданих у журналах, що були відзначені високим індексом цитування, та 3) їх відсоток від загальної кількості публікацій, представлених у часописі. Також для визначення статусу видання в національному і світовому вимірах було запропоновано метод відносного впливу цитувань (Relative Citation Impact, RCI), що є доволі цікавою метрикою, бо дозволяє оцінити роль кожного журналу у внутрішньому та зовнішньому науковому просторах. Вельми репрезентативною є система коригувань, коли враховуються мультидисциплінарність наукового видання, його інституційна належність, час виходу публікації і відтоді – динаміка кількості посилань на нього тощо.

У підсумку база даних ERA стала для уряду Австралії відправною точкою для визначення пріоритетних напрямів розвитку науки, призначення для наукових інституцій та навчальних закладів відповідного фінансування. Не все так однозначно прийнятно в узалежненні урядової підтримки наукових досліджень від бази даних результативності вчених чи престижності видань, оскільки це дозволяє ігнорувати (до певної міри) найновітніші напрями, які лише здобувають місце на дослідницькому полі³⁷. Як зазначає Кімберлі Андерсон, для архівістів проект ERA цікавий тим, що є унікальним джерелом вільного доступу до первинної і вторинної інформації, оскільки розкриває соціальні, наукові зв'язки між фахівцями, виданнями, профільними інституціями та текстами³⁸.

Вивчаючи досвід Австралії у галузі бібліометрії, Кімберлі Андерсон уклала та дослідила масив часописів, присвячених архівним студіям, проіндексованих у відомих наукометричних базах, як-от SCOPUS, Web of Science та ERA від 2005 р. і донині³⁹. Ключовими словами при вибірці для модератора багатьох бібліометричних експериментів в архівній галузі стали терміни “архів” і “документ”⁴⁰. Тож таких видань станом на 2012 р. виявилось 12⁴¹. Проект ERA створює широкі можливості для оперування бібліометричними даними та виснування узагальнень про традиції й тенденції архівістики у національному і міжнародному вимірах.

Крім запозичень урядових ініціатив фінансування науки та модернізації методики архівознавства, цікавими можуть бути для нас студії, “заземлені” на конкретних темах. Подібні в зарубіжній архівістиці вельми популярні. Не вдаючись до з'ясування масштабів їх розроблення, зауважимо на працях, що особливо активно наразі обговорюються за кордоном. Ідеться про нещодавно оприлюднені результати бібліометричних досліджень Кімберлі Андерсон, які здобу-

ли визнання та високі фахові відзнаки наприкінці 2017 р.⁴² Об'єктом її дослідницької уваги було обрано 2 провідних архівних часописи північноамериканських країн – “The American Archivist” (США) та “Archivaria” (Канада). Хронологічні межі розвідки – 1995–2009 рр. – дозволяють визначити основні тенденції архівістики рубіжного періоду, а також порівняти результати з тематично подібними студіями, проведеними раніше.

Джерельним підґрунтям для студій Кімберлі Андерсон стали праці її наставниці, авторитетного професора архівістики Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі Енн Джилліленд-Светленд, котра із метою встановлення кола “гуру” архівістики шляхом з'ясування частотності їх цитувань і найвагоміших публікацій обрала для вивчення архівну періодику, датовану попереднім часовим проміжком – 1972–1994 рр. Згодом, виокремивши лише ті дописи, що присвячувалися питанням архівної автоматизації й електронної документації, вона провела ще одне ґрунтовне дослідження⁴³. Вони й стали компаративною базою для цих тематичних розвідок. До того ж, автор сміливо “приправила” власні розвідки історіографічними спостереженнями і висновками професора бібліотекознавства та інформатики Пітсбурзького університету Ричарда Кокса⁴⁴.

Безперечно, студії Кімберлі Андерсон є класичним випадком бібліометричного аналізу архівної періодици, зосередженого на цитат-аналізові публікацій і визначенні впливу на професійне середовище двох найпрестижніших видань – “The American Archivist” та “Archivaria”. Для того, щоб зменшити похибки цих показників, професор широко послуговувалася результатами соціологічних опитувань архівістів стосовно фахових літературних уподобань, їхньою думкою стосовно складу кола досвідчених спеціалістів, наявності й міцності контактів між колегами завдяки участі в професійних асоціаціях, товариствах, конференціях тощо. Існування прямих контактів, неопосередкованих публікацією в часописі, забезпечує мережу взаємовпливів поза видимими формальними зв'язками і також породжує похибку при проведенні бібліометричного аналізу. Фаховий вплив, за визначенням Кімберлі Андерсон, варто розглядати через моделювання зв'язків “наставник – адепт”⁴⁵. Для функціонування найпростішої пари цієї моделі достатньо лише двох осіб: учитель – учень, колега – колега, керівник – підлеглий тощо. Міжособистісні зв'язки є так само об'єктом бібліометрії, якщо вони офіційно підтверджені і йдеться про переконливий вплив одного колеги на іншого.

Критерії бібліометричного аналізу у виконанні Кімберлі Андерсон виглядають таким чином: загальна оцінка видання, характеристика структури й опис публікації, цитати⁴⁶. Особливу увагу автор звернула на традиційні або прямі цитати, опосередковані посилання та подяки.

У випадку традиційних цитат виокремлено такі їх види: посторінкова/кінцева виноска; бібліографія (список використаних джерел, літератури), перелік посилань⁴⁷. Під “нетрадиційними” цитатами автор розуміє лише непрямі згадки певних праць, епіграми, згадування імені автора чи праці в тексті без формального цитування⁴⁸. Згадки переважно стосуються посилань на деяку класичну літературу або власні праці. Подяки адресуються зазвичай колегам і співавторам за приклад для наслідування, співпрацю, сприяння, промоцію, підтримку, визнання. Усі ці категорії було виокремлено на підставі простудійованого публікаційного масиву обох видань⁴⁹. Неабияке значення для Кімберлі Андерсон має характер, якісні показники змісту посилань, а не суха статистика у вигляді констатації наявності цитати тощо.

Важливим аспектом бібліометричного дослідження є технології, що забезпечують дослідні процеси. У цьому випадку йдеться про просту описову статистику, здійснену за допомогою технічних можливостей Microsoft Access. Додатково Кімберлі Андерсон розробила спеціальні програми, що дозволили автоматично відтворювати зміст порівняльних таблиць за різними параметрами: стаття, цитовані праці, цитати, автори, видавці, публікації, установи тощо. Заповнення таблиць із відповідними даними відбувалося з урахуванням таких моментів: 1) автором публікації є особа, що відповідає за її зміст; 2) опосередковані посилання за формулою: “AAAA, як цитується в BBBB [книга/розділ] ... в CCCC [книга]” або “AAAA, як цитується в BBBB [статті/книзі]” ігноруються; 3) до уваги беруть оглядові статті, а не рецензії; 4) презентація конференції вважається публікацією; 5) допускається цитування книги загалом, а не лише чітко визначених сторінок; 6) перекладач не розглядається автором публікації; 7) авторство веб-сайтів належить установі та проекту, що асоціюються з ним; 8) протоколи зібрань не є публікацією; 9) для опублікованих інтерв’ю авторами вважаються інтерв’юери та інтерв’юовані; 10) подяка вважається такою, коли вона прямо зазначалася в тексті, а не через опосередковані сигнали; 11) категорія “визнання праці” – не конкретна згадка про внесок автора⁵⁰. При цьому враховувалося також, що автор міг визнаватися впливовим і визначним, проте необов’язково у схвальному контексті⁵¹. Звісно, похибка при реалізації дослідницького алгоритму існуватиме завжди. Кімберлі Андерсон, усвідомлюючи це, намагалась її мінімізувати завдяки певним методичним прийомам, про що йтиметься нижче.

Висновки дослідниці стосувалися аналізованих праць та авторства. Кімберлі Андерсон вивчила певну кількість статей (76 од.), виявила цитати в них і кількість студій, на які було зроблено посилання. Професор вивела середньоарифметичний показник кількості цитат і покликів на кожну публікацію. Завдяки розвідкам Енн Джил-

ліленд-Светленд через призму бібліометричного аналізу їй вдалося виявити найвпливовіші та найважливіші розвідки з архівістики за останні 40 років⁵². Для зменшення похибки при цьому автор звернулася до великої групи опосередкованих посилань, завдяки чому вдалося її зменшити на суттєвих 16%⁵³. Ідеться про такі типи цитації: формальні (бібліографія; примітка, зноска під рядком; прикінцеве посилання; список літератури; база посилань), неформальні (опосередкована вказівка; текстові згадки, натяки; епіграми, цитати до тексту) та офіційні подяки (колегам, співавторам, ілюстраторам, установам, що фінансували студії тощо).

Тож згідно з дослідженням Енн Джилліленд-Светленд, найбільш цитованими працями в 1970–першій половині 1990-х років були твори Теодора Р. Шелленберга⁵⁴, Мейнарда Брічфорда⁵⁵, Пауля Льюїсона⁵⁶, Філіппа Г. Бауера⁵⁷, Ф. Джеральда Гема⁵⁸, Сюзанни Стейнволл⁵⁹, Гілларі Дженкінсона⁶⁰, Леонарда Раппорта⁶¹, Джона К. Гааса, Барбари Т. Сімонс, Гелен В. Семюельс⁶². Відповідно до результатів бібліометричного аналізу Кімберлі Андерсон, проведеного через 20 років по тому, перші рейтингові сходинки популярності, окрім незмінних класиків архівістики Теодора Р. Шелленберга, Гілларі Дженкінсона та Ф. Джеральда Гема, належать уже іншим дослідникам⁶³.

Упродовж другої половини 1990–2000-х років найпривабливішими для посилань стали праці канадського архівіста, автора методу макроекспертизи цінності архівних документів Террі Кука “Розум над матерією: на шляху до нової теорії архівної експертизи” (“Mind over Matter: Towards a New Theory of Archival Appraisal”, 1992 p.)⁶⁴, американського архівіста, автора теорії стратегії документації, экс-керівника спеціальних колекцій Массачусетського технологічного інституту Гелен В. Саммельс “Документація сучасних коледжів та університетів” (“Documenting Modern Colleges and Universities”, 1992 p.)⁶⁵ та “Хто контролює минуле?” (“Who Controls the Past?”, 1986 p.)⁶⁶, німецького професора історії та архівних студій Кельнського університету, экс-президента Міжнародної ради архівів Ганса Г. Боомса “Суспільство та формування документальної спадщини: проблеми експертизи архівних джерел” (“Society and the Formation of a Documentary Heritage: Issues in the Appraisal of Archival Sources”, 1987 p.)⁶⁷, державного архівіста у 1964–1989 рр. штату Вісконсин Ф. Джеральда Гема “Архівна межа” (“The Archival Edge”, 1975 p.)⁶⁸, голови магістерської програми архівних досліджень у Школі бібліотечних, архівних та інформаційних студій Університету Британської Колумбії, професора архівної теорії, дипломатики та керування електронними документами Лучани Дюранті “Концепція експертизи та архівна теорія” (“The Concept of Appraisal and Archival Theory”, 1994 p.)⁶⁹, архівіста Національного архіву Канади Ричарда Брауна “Теорія макроекспертизи та контекст

творення публічних документів” (“Macro Appraisal Theory and Context of the Public Records Creator”, 1995 p.)⁷⁰. Незмінно улюбленими для цитувань залишаються студії автора “архівної біблії” Гіларі Дженкінсона “Керування до адміністрування архівами ...” (“A manual of archive administration ...”, 2-е вид. 1937 p.)⁷¹ та 2 праці класика архівної думки Теодора Р. Шелленберга – “Сучасні архіви: принципи і техніки” (“Modern Archives: Principles and Techniques”, 1956 p.)⁷² й “Експертиза сучасних публічних документів” (“The Appraisal of Modern Public Records”, 1956 p.)⁷³.

Згідно з динамікою даних за 1972–1994 pp. і 1995–2012 pp., індекс впливовості зріс у таких авторів: Гіларі Дженкінсона, Ф. Джеральда Гема, Террі Кука, Гелен В. Саммельс, Ганса Г. Боомса, натомість зменшився у Теодора Р. Шелленберга, Філіппа Г. Бауера, Леонарда Раппорта, С’юзан Стейнволл, Пауля Льюїсона⁷⁴. Також з’явилися нові дослідники, котрих до 1994 р. не цитували, а нині помітно посилаються на їх наукові здобутки. Йдеться, зокрема, про Лучану Дюранті та Ричарда Брауна⁷⁵. Подібні тенденції ми пов’язуємо зі зміною парадигми архівістики та виходом на передній план інших теоретичних і теоретико-прикладних проблем, порівняно з тими, що були актуальними півстоліття тому.

Ще одне цікаве спостереження знаходимо у згаданих публікаціях Енн Джилліленд-Светланд та Кімберлі Андерсон. Найбільш цитовані постаті архівістики Північноамериканського континенту у 1970 – на початку 1990-х років наслідують переважно американських колег (зокрема Теодора Р. Шелленберга, Гелен В. Саммельс, Мейнарда Брічфорда, Мейера Х. Фішбейна, Ф. Джеральда Гема), тоді як на рубежі 1990–2000-х років – здебільшого канадських архівістів (Террі Кука, Девіда Бермана, Лучану Дюранті, Террі Іствуда)⁷⁶.

Список найвідоміших людей суттєво відрізняється від списку найпопулярніших. Найавторитетнішими особами галузі в 1990–2000-х років (за результатами студіювань часописів “Archivaria”, “The American Archivist”) було визнано Террі Кука, Гелен В. Саммельс, Теодора Р. Шелленберга, професора Пітсбурзького університету, автора знаних праць з теорії архівістики та керування документаційними процесами, інформації Ричарда Кокса, Лучану Дюранті, авторитетного організатора архівної освіти, розробника моделі архівного описання, професора Університету Британської Колумбії Террі Іствуда, директора Архіву та діалогу Фонду Нельсона Мандели Південно-Африканської Республіки Верна Гарріса, піонера “цифрового збереження”, професора Школи інформації Мічиганського університету Маргарет Гедстром та професора Школи інформації Торонтського університету, фахівця з теорії і методів архівування, опису, автентичності записів в аналогових та цифрових середовищах Гезера Макнейла⁷⁷. На високій авторитетності декотрих, наприклад, Террі Кука, Ричарда Кокса, Лучани Дюранті до-

датково позначився той факт, що вони були основоположниками, керівниками програм архівної освіти або викладачами вишів, практиками архівної справи, отож мали велике коло спілкування та декілька сфер професійного впливу⁷⁸.

Окремо Кімберлі Андерсон торкається питання впливу статі автора на визнання, цим самим порушуючи нагальну проблему гендерної рівності в науці. І хоча жінки-професори з'являються у переліку визнаних фаховою спільнотою, проте залишаються недостатньо цитованими⁷⁹.

Чимало уваги авторка приділила опитуванню працівників архівних установ про те, хто є для них авторитетом і яку працю найбільш шанують практикуючи фахівці? Так-от, найпопулярнішими виявилися студії двадцятирічної і більше давнини, що пов'язано з роками навчання опитаних та їхнім становленням як професіоналів. Цей факт виразно продемонстрував певний консерватизм у сприйнятті змісту архівної справи її представниками та закореніlosti попередніх освітніх здобутків у повсякденній практиці архівістів.

Отож бібліометричні методи, такі популярні за кордоном, що наразі рідко використовуються в українських архівних дослідженнях, можуть бути потужним дослідницьким арсеналом⁸⁰. За допомогою бібліометрії вдається виявити зміни на фаховому полі, встановити перелік “канонічних праць” і фахівців-фаворитів, котрі впливають на покоління практиків і теоретиків архівістики, зв'язки між ними, з'ясувати трасування наукових ідей тощо. Методологічні засади бібліометрії дозволяють обійти багато суб'єктивних аспектів, пов'язаних з інтелектуальними та іншими можливостями дослідників. Із-поміж вад бібліометричного методу варто вказати на те, що в арсеналі вчених опиняються лише математичні чи статистичні дані, які можуть бути доволі суб'єктивно й недостовірно проінтерпретовані, адже їх значення не завжди є очевидним. Безперечно, як і будь-який кількісний метод, бібліометричний так само має свої обмеження, що їх колеги пропонують відкоригувати завдяки якісним методикам гуманітарних чи соціальних наук, зокрема джерелознавчому аналізу, персонологічній аксіології, культурі й політиці цитувань тощо. Якщо бібліометрія може допомогти оцінити напрями і масштабність інформаційних потоків, вебометрія – їх обслуговування, тестування, проектування інформаційних пошукових систем, то інформетрія – участь людини в продукуванні, поширенні, користуванні, структуруванні, захисті та зберіганні інформації.

Тяжіння останніми роками архівної справи до інформаційних наук актуалізує використання новітніх методів дослідження, з-поміж яких далеко не останнє місце належить бібліометрії. Саме на неї “роблять ставку” для з'ясування місця архівістики в академічному ландшафті, аби відстежити генеалогію наукових ідей, їх зародження, розвиток

і поширення. Порівняльний підхід у бібліометрії при однаковому наборі вихідних даних може стати багаторічним проектом, що дозволить підняти на вищий рівень узагальнення теоретичного кшталту.

¹ *Duranti L., Michetti G.* The Archival Method//Research in the Archival Multiverse. Clayton: Monash University, 2017. P. 75–96.

² Ibid.

³ Див., наприклад, праці, де почасти представлено результати бібліометричних студій: *Боряк Т. Г.* Бібліографування наукових праць з архівної україніки: штрихи до бібліографічних здобутків і втрат 2005–2010 років// Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2010. № 4. С. 37–44; *Волкотруб О. Н.* Журнал “The American Archivist” як джерело вивчення історії архівної справи у США (1938–2008 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06/Волкотруб Ольга Нилівна; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2015. 18 с.; *Ковтун М.* Висвітлення проблем архівознавства на сторінках “Студій з архівної справи та документознавства” з позицій бібліометрії//Архівознавчі та джерелознавчі галузі знань: проблеми взаємодії на сучасному етапі: матеріали наук. конф. з міжнар. участю, 14 берез. 2013 р., м. Київ/Держ. арх. служба України, УНДІАСД, ЦДАМЛМ України [та ін.]. Київ, 2013. С. 81–86; *Її ж.* “Студії з архівної справи та документознавства” – фахове вітчизняне видання з архівознавства//Архіви України. 2013. № 4. С. 54–69; *Її ж.* Особистості і вітчизняна архівістика: спроба аналізу персоніфікованих публікацій в журналі “Архіви України” (2009–2011 рр.)//Там само. 2012. № 1. С. 117–136; *Її ж.* Українська архівна періодика як джерело вивчення історії архівної справи (1947–2007 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 /Ковтун Марина Вікторівна; Держ. ком. архівів України, УНДІАСД. Київ, 2011. 20 с. та ін.

⁴ *Матяш І.* Українська архівна періодика 1920–1930-х рр.: історія, бібліографія, бібліометрія. Київ, 1999. 480 с.

⁵ Вживання термінів “бібліометрика”/“бібліометрія”, “наукометрика”/“наукометрія”, “інформетрика”/“інформетрія”/ “інфометрія”, “вебометрика”/“вебометрія” залишається дискусійним, неусталеним і потребує додаткового розгляду. Наразі ми відкладаємо термінологічну дискусію й оперуємо тими термінами, що зустрічаються в оригінальних статтях зарубіжних колег. (Див. до дискусії: *Асеев Г.* Інформетрія або інфометрія?//Вісн. Книжкової палати. 2015. № 5. С. 26–28; *Його ж.* Наукометрія, інформетрія, бібліометрія: визначення і розмежування // Бібліотечний вісн. 2016. № 2. С. 3–10 та ін.).

⁶ *Hulme E. W.* Statistical bibliography in relation to the growth of modern civilization: Two Lectures Delivered in the University of Cambridge in May, 1922// *Economica*. London, 1923. Issue 9. P. 266–267.

⁷ *Campbell F. B. F.* The Theory of the National and International Bibliography: with Special Reference to the Introduction of System in the Record of Modern Literature, Library Bureau, London, England, 1896. 532 p.

⁸ *Cole F. J., Eales N. B.* The history of comparative anatomy. Part I: A statistical analysis of the literature // *Science Progress*. London, 1917. № 11. P. 578–596.

⁹ *Otlet P.* Traite de Documentation. Le Livre sur le Livre. Theorie et Pratique. [Treatise on documentation. The book on the book. Theory and practice]. Brussels: Editiones Mundaneum, 1934.

¹⁰ *Broadus R. N.* Early approaches to bibliometrics//Journal of the American Society for Information Science. 1987. Vol. 38. P. 127–129.

¹¹ *Pritchard A.* Statistical bibliography or bibliometrics//Journal of Documentation. 1969. Vol. 25. № 4. P. 348–349.

¹² *Ibid.* P. 349.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Tague-Sutcliffe J.* An introduction to informetrics//Information Processing & Management. 1992. Vol. 28. № 1. P. 1.

¹⁵ *Білушак Т.* Архіви і сервіси Web 2.0: нові можливості в діяльності архівного менеджменту//Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. праць/за заг. наук. ред. В. В. Бездрабко. Київ, 2017. Вип. 10. С. 171–177; *Петрова І., Ткач Ю.* Формування наукового забезпечення українського документознавства в міжнародних наукометричних базах даних//Там само. Київ, 2016. Вип. 9. С. 111–116 та ін.

¹⁶ *Anderson K.* Bibliometric analysis as a tool in understanding the development of archival thought//Research in the Archival Multiverse. Melbourne: Monash University, 2017. P. 816.

¹⁷ *Schrader A. M.* Teaching Bibliometrics // Library Trends. 1981. Vol. 30. № 1. P. 151.

¹⁸ *Wouters P.* The Citation Culture: Ph.D. thesis. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 1999. 290 p.

¹⁹ *Jonkers K., Derrick G. E.* The Bibliometric Bandwagon: Characteristics of Bibliometric Articles Outside the Field Literature//Journal of the American Society for Information Science and Technology. 2012. Vol. 63. № 4. P. 829–836.

²⁰ *Wouters P.* The Citation Culture: Ph.D. thesis. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 1999. P. 8.

²¹ *Anderson K.* Bibliometric analysis as a tool in understanding ... P. 816.

²² *Ibid.*

²³ *Garfield E.* The preparation of subject – eading lists by automatic punched-card techniques//Journal of Documentation. 1954. Vol. 10. Pp. 1–10; *Idem.* The preparation of printed indexes by automatic punched-card techniques//Journal of the American Society for Information Science. 1955. Vol. 6. № 2. P. 68–78; *Idem.* Forms for literature citations // Science. Vol. 120. № 3129. P. 1038–1041; *Idem.* A Unified Index to Science//Proceedings of the International Conference on Scientific Information. 1958. Washington, D. C.: National Academy of Sciences – National Research Council, 1959. Vol. 1. P. 461–474; *Idem.* Breaking the subject index barrier – a citation index for chemical patents//J. Pat. Off. Soc’y. 1957. Vol. XXXIX. № 8. P. 583–588 та ін.

²⁴ *Garfield E.* Citation analysis as a tool in journal evaluation//Science. 1972. Vol. 178. P. 471–479; *Idem.* The History and Meaning of the Journal Impact Factor//Jama. 2006. Vol. 295. № 1. P. 90–93; *Garfield E., Merton R. K.* Citation indexing: Its theory and application in science, technology, and humanities. Philadelphia: Isi Press, 1979. 274 p.

²⁵ *Van Noorden R.* Metrics: A Profusion of Measures//Nature. 2010. Vol. 465. № 7300. P. 864–866.

²⁶ Bergstrom C. T., West J. D., Wiseman M. A. The Eigenfactor™ Metrics//The Journal of Neuroscience. 2008. Vol. 28. № 45. P. 11433–11434.

²⁷ Bergstrom C. Eigenfactor: Measuring the value and prestige of scholarly journals//College & Research Libraries News. Vol. 68. № 5. P. 314–316; Bergstrom C. T., West J. D., Wiseman M.A. The Eigenfactor™ Metrics//The Journal of Neuroscience. 2008. Vol. 28. № 45. P. 11433–11434.

²⁸ Hirsch J. E. An index to quantify an individual's scientific research output//Proceedings of the National academy of Sciences of the United States of America. 2005. Vol. 102. № 46. P. 16569–16572.

²⁹ Торшин И. Ю., Громова О. А. Экспертный анализ данных в молекулярной фармакологии. Москва: МЦНМО, 2012. С. 8; Garfield E. Citation indexes for science. A new dimension in documentation through association of ideas//International journal of epidemiology. 2006. Vol. 35. № 5. P. 1123–1127.

³⁰ Anderson K. Bibliometric analysis as a tool in understanding ... P. 819.

³¹ Lotka A. J. The Frequency Distribution of Scientific Productivity // Journal of the Washington Academy of Sciences. 1926. Issue 16. P. 316–322.

³² Zipf G. K. Human Behavior and the Principle of Least Effort: An Introduction to Human Ecology. Cambridge, Mass.: Addison-Wesley Press, 1949. X. 573 p.

³³ Bradford S. C. Sources of information on specific subjects//Engineering. 1934. № 26. P. 85–86.

³⁴ Anderson K. Bibliometric analysis as a tool in understanding ... P. 821.

³⁵ Див., наприклад: Hood W. W., Wilson C. S. The literature of bibliometrics, scientometrics and informetrics//Scientometrics. 2001. Vol. 52, № 2. P. 291–314.

³⁶ Australian Research Council. URL: Excellence in Research for Australia <http://www.arc.gov.au/excellence-research-australia> [дата звернення – 08.01.2018]

³⁷ Australian Research Council. URL: Excellence in Research for Australia / <http://www.arc.gov.au/excellence-research-australia> [дата звернення – 08.01.2018]

³⁸ Anderson K. Bibliometric analysis as a tool in understanding ... P. 824.

³⁹ Ibid. P. 825.

⁴⁰ Ibid. P. 824.

⁴¹ Йдеться про такі часописи: “African Journal of Library Archives and Information Science” (Нігерія), “The American Archivist” (США), “Archival Informatics Newsletter” (США), “Archival Issues” (США), “Archival Science” (Нідерланди), “Archivaria” (Канада), “Archives: Journal of the British Records Association” (Великобританія), “Archives and Manuscripts” (Австралія), “Archives and Museum Informatics” (США), “Journal of Archival Organization” (США), “Journal of the Society of Archivists” (Великобританія), “Library and Archival Security” (США), “Prologue: Quarterly Journal of the National Archives” (США), “Provenance: The journal of Public Record Office Victoria” (США), “Restaurateur: International Journal for the Preservation of Library and Archival Material” (Німеччина) “The Watermark: Newsletter of Archivists and Librarians in the History of the Health Sciences” (США). Див.: Anderson K. Bibliometric analysis as a tool in understanding ... P. 825.

⁴² Gilliland-Swetland A. J., Harmon J. Australian Society of Archivists recognizes “Research in the Archival Multiverse” with Mander Jones Award// URL: UCLA Ed&IS//<https://ampersand.gseis.ucla.edu/anne-gilliland-book-on-global-archival-practices-honored-by-asa/> (дата звернення: 29. 01. 2018).

⁴³ *Gilliland-Swetland A. J.* Development of an Expert Assistant for Archival Appraisal of Electronic Communications: an Exploratory Study: Ph.D. dissertation. Michigan: University of Michigan, 1995. 512 p.

⁴⁴ *Cox R. J.* American Archival Literature: Expanding Horizons and Continuing Needs, 1901–1987//*The American Archivist*. 1987. Vol. 50. № 3. P. 306–323.

⁴⁵ *Anderson K.* Bibliometric analysis as a tool in understanding ... P. 827.

⁴⁶ *Ibid.* P. 829.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.* P. 830.

⁵⁰ *Ibid.* P. 831.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.* P. 833.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Schellenberg T. R.* Modern archives: principles and techniques. Chicago: University of Chicago Press, 1956. XV. 247 p.; *Idem.* The Appraisal of Modern Public Records//*Bulletins of the National Archives*. 1956. № 8. P. 46.

⁵⁵ *Brichford M. J.* Archives and Manuscripts: Appraisal and Accessioning. Chicago: Society of American Archivists, 1977. V, 24 p.

⁵⁶ *Lewison P.* Archival Sampling // *The American Archivist*. 1956. Vol. 20. P. 291–312.

⁵⁷ *Bauer P. G.* The Appraisal of Current and Recent Records. [Washington]: National Archives, 1946. 25 p.

⁵⁸ *Ham F. G.* The Archival Edge//*The American Archivist*. 1975. Vol. 38. P. 5–13.

⁵⁹ *Steinmwal S.* Appraisal and the FBI Files Case: For Whom Do Archivists Retain Records?//*The American Archivist*. 1986. Vol. 49. № 1. P. 52–63.

⁶⁰ *Jenkinson H.* A Manual of Archive Administration, including the problems of war-archives and archivemaking. London; Edinburgh; New York; Toronto; Melbourne; Bombay: Oxford at Clarendon Press, 1922. 243, 7 p.

⁶¹ *Rapport L.* No Grandfather Clause: Reappraising Accessioned Records//*The American Archivist*. 1981. Vol. 44. № 2. P. 143–150.

⁶² Appraising the Records of modern science and technology: a guide/*J. K. Haas, H. W. Samuels, B. T. Simmons.* [Cambridge, Mass.]: Massachusetts Institute of Technology, 1985. 96 p.

⁶³ Йдеться про праці Теодора Р. Шелленберга “Modern Archives: Principles and Techniques”, “The Appraisal of Modern Public Records”, Ф. Джеральда Гема “The Archival Edge” та Гілларі Дженкінсона “A manual of archive administration” (Див.: *Anderson K.* Bibliometric analysis as a tool in understanding the ... P. 835).

⁶⁴ *Cook T.* Mind over Matter: Towards a New Theory of Archival Appraisal//*The archival imagination: essays in honour of Hugh A. Taylor*/edited by Barbara Craig. Ottawa: Association of Canadian Archivists, 1992. P. 38–70.

⁶⁵ *Samuels H. W.* Documenting Modern Colleges and Universities. [Chicago, Ill.]: Society of American Archivists; 1992. 281 p.

⁶⁶ *Samuels H. W.* Who Controls the Past?//*The American Archivist*. 1986. Vol. 49, № 2. P. 109–124.

⁶⁷ *Booms H.* Society and the Formation of a Documentary Heritage: Issues in the Appraisal of Archival Sources//Archivaria. 1987. Vol. 24. P. 69–107.

⁶⁸ *Ham F. G.* The Archival Edge//The American Archivist. 1975. Vol. 38. P. 5–13.

⁶⁹ *Duranti L.* The Concept of Appraisal and Archival Theory//The American Archivist. 1994. Vol. 57. P. 328–344.

⁷⁰ *Brown R.* Macro-Appraisal Theory and Context of the Public Records Creator//Archivaria. 1995. Vol. 40. P. 121–172.

⁷¹ *Jenkinson H.* A manual of archive administration. London: P. Lund, Humphries & co., ltd., 1937. 284 p.

⁷² *Schellenberg T. R.* Modern Archives: Principles and Techniques. Chicago: University of Chicago Press, 1956. 247 p.

⁷³ *Schellenberg T. R.* The Appraisal of Modern Public Records//Bulletins of the National Archives. [Washington, U. S. Govt. Print. Off., 1956]. № 8. 46 p.

⁷⁴ *Anderson K.* Bibliometric analysis as a tool in understanding ... P. 833–834.

⁷⁵ Ibid. P. 834.

⁷⁶ Ibid. P. 837.

⁷⁷ Ibid. P. 838.

⁷⁸ Ibid. P. 837.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

The factors of the origin and tendencies of the evolution of the bibliometrical methods abroad are highlighted; it is noted on the peculiarities of its application in foreign and Ukrainian archival studies. The prospects of operation of the method of bibliometrics in modern archival affairs are analysed.

Key words: the archival affairs; archives; archivist; archival studies; bibliometrics; scientometrics; methods.